

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΟΚΤΩ (8)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτων, Πολιτεία 518b-519a

A1.α.

1. Λάθος

«ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει»

2. Λάθος

«καὶ ἄχρηστον αὐτὸ καὶ βλαβερὸν γίγνεται»

3. Σωστό

«αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη ... τοῦτο διαμηχανήσασθαι (ἢ παιδεία)»

A1.β.

1. Η αντωνυμία «σφεῖς» αναφέρεται στη μετοχή «ἐπαγγελλόμενοι»

2. Η αντωνυμία «ᾧ» αναφέρεται στο ουσιαστικό «ὄργανον».

B1.

Ο Σωκράτης στο συγκεκριμένο απόσπασμα της *Πολιτείας* συνεχίζει τη διήγηση της αλληγορίας του σπηλαίου, επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας. Ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία. Στη συνέχεια του λόγου του ο Σωκράτης παρατηρεί πως η αλληγορία φανερώνει ακριβώς το αντίθετο: στην ψυχή κάθε ανθρώπου ενυπάρχουν η δυνατότητα της μάθησης και κατάλληλο ὄργανο για τη μάθηση.

Για να επεξηγήσει τη θέση του χρησιμοποιεί μια παρομοίωση: ὅπως ἓνα μάτι («ὄμμα») στρέφεται μαζί με ὅλο το σῶμα ἀπὸ το σκοτεινὸ μέρος πρὸς το φωτισμένο, ἀν δὲν εἶναι δυνατό νὰ δει το φῶς διαφορετικά, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ ὄργανο μαζί με ὅλη τὴν ψυχὴ χρειάζεται νὰ μεταστραφῆ ἀπὸ τὸν μεταβαλλόμενον κόσμον τῆς ἐμπειρίας («ἐκ τοῦ γιγνομένου») πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση: νὰ ἀνυψωθῆ πρὸς τὸ ἀληθινὰ ὑπαρκτὸ («τὸ ὄν») καὶ νὰ φτάσει ὡς τὴν πιο κατάφωτη βαθμίδα τοῦ ὄντος («τὸ φανότατον»), μέχρι νὰ

αντέξει να ατενίσει («*θεωμένη*») το πολύ δυνατό φως του. Ο Σωκράτης διευκρινίζει πως «*τὸ φανότατον τοῦ ὄντος*» είναι η Ιδέα του Αγαθού. Άρα, ο Σωκράτης ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό και ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού («*τοῦτο δ' εἶναί φημεν τ'ἀγαθόν*»).

Ο κόσμος, όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις, χαρακτηρίζεται ως γίνεσθαι, γιατί σε αυτόν κυριαρχεί η μεταβολή, η εξέλιξη. Η έννοια του γίνεσθαι στη φιλοσοφία αντιδιαστέλλεται προς την έννοια του είναι (= της ουσίας των όντων). Άρα, ο κόσμος, όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις, είναι ένα συνεχές γίνεσθαι. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι ένα αντικείμενο συνεχώς αλλάζει μορφή, μεταβάλλεται, εξελίσσεται, παραμένει το ίδιο. Αυτό σημαίνει πως υπάρχει κάποια βαθύτερη ουσία (το είναι), η οποία παραμένει σταθερή, αμετάβλητη.

Στον καταφατικό ορισμό της παιδείας, η ουσιαστικοποιημένη μετοχή του *εἰμί*, «*τὸ ὄν*», εδώ αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το *όν* είναι το υπαρκτό, αυτό που πραγματικά υπάρχει. Για τον Πλάτωνα αυτό που υπάρχει, πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. «*Ἡ αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχῆς για τη φιλοσοφία μέγα ἐρώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ἐρώτημα*».

Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο του Αγαθού που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Αγαθόν πάντως είναι α) το είναι και ό,τι διατηρεί το είναι, β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα· γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση «*αὐτὸ τὸ ἀγαθόν*» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη λέξη *ἀγαθόν*, εδώ να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.

Η αντίθεση ανάμεσα στο φως («*τὸ φανόν*») και στο σκοτάδι («*τὸ σκοτῶδες*») είναι συνηθισμένη στον Πλάτωνα και λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας και απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας). Στη συνέχεια της διήγησης ο Σωκράτης καταλήγει στο συμπέρασμα του συλλογισμού του, διατυπώνοντας έναν ορισμό της παιδείας. Ορίζει την παιδεία ως την τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή στη μεταστροφή της από τον κόσμο των αισθητών όντων στον νοητό κόσμο των Ιδεών, ώστε να καταφέρει να θεαθεί τις Ιδέες και την Ιδέα του Αγαθού.

Αντικείμενο λοιπόν διερεύνησης θα ήταν με ποιον τρόπο θα επαναπροσανατολιστεί η ψυχή όσο γίνεται πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά («*ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται*»). Διευκρινίζει τη θέση του, επανερχόμενος στο παράδειγμα της όρασης: το ζητούμενο δεν είναι να εμφυτευτεί στην ψυχή η ικανότητα της όρασης του νοητού

κόσμου (*οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῶ τὸ ὄρᾶν*), αφού την ικανότητα αυτή τη διαθέτει («ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό»). Όμως, δεν είναι σωστά προσανατολισμένη, αφού δεν κοιτάζει προς τα εκεί που θα έπρεπε να κοιτάζει («οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἱ ἔδει»), δηλαδή προς τον νοητό κόσμο των Ιδεών, αλλά είναι προσανατολισμένη προς τον αισθητό κόσμο. Άρα, πρέπει να επινοήσουν τη λύση σε αυτό το πρόβλημα («τοῦτο διαμηχανήσασθαι»).

Η έννοια της «περιαγωγής» σημαίνει τη μεταστροφή και έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου *περιακτέον*, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ἥλιο», προς το αγαθό - για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «*μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα - και αυτή είναι η αληθινή φιλοσοφία*».

B2.

Ο Σωκράτης στο δοθέν απόσπασμα του πλατωνικού έργου συνεχίζει τη διήγηση της αλληγορίας του σπηλαίου, επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας. Ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία. Έτσι, καλεί τους συνομιλητές του («*ἡμᾶς*») να παραδεχτούν πως αν είναι αληθινά («*εἰ ταῦτ' ἀληθῆ*») όλα όσα έχει προαναφέρει, τότε πρέπει να παραδεχτούν και πως η παιδεία δεν είναι τέτοια όπως την ορίζουν όσοι την έχουν για επάγγελμά τους («*ἐπάγγελμένοι*»). Αυτοί ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Άρα, οι ίδιοι με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν («*ἐντιθέναι*») τη γνώση στην ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της ὄρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά (παρομοίωση).

Στο σημείο αυτό ο Σωκράτης κάνει έναν δριμύ υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αδράς αμοιβής. Για παράδειγμα, ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο παρουσιάζεται να απαντά στον Σωκράτη ότι μπορεί να διδάξει έναν νέο να αποκτήσει την ικανότητα να σκέφτεται και να αποφασίζει σωστά («*εὐβουλία*») για κάθε θέμα που έχει σχέση τόσο με τον ιδιωτικό βίο όσο και με τον δημόσιο. Άλλο ανάλογο παράδειγμα ήταν οι ρητοροδιδάσκαλοι. Γενικότερα, στις ελληνικές πόλεις οι γονεῖς, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητές τους, έστελναν τους γιους τους σε δασκάλους επί πληρωμή. Έτσι, για να καλυφθούν οι νέες εκπαιδευτικές

ανάγκες που δημιούργησαν οι μεγάλες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στις ελληνικές πόλεις μετά τους Περσικούς Πολέμους, αναπτύχθηκε - πλάι στους παραδοσιακούς δασκάλους της γραφής και της ανάγνωσης - και μια επαγγελματική ομάδα διανοουμένων (σοφιστές) που δίδασκαν επί πληρωμή νομικά, ρητορική, πολιτική θεωρία, φιλοσοφία.

Αυτοί οι περιοδεύοντες δάσκαλοι προσφέρουν και πουλούν τη θεωρητική τους μόρφωση, διδάσκουν τους πολίτες να μιλούν, να σκέπτονται, να κρίνουν. Δεν ήταν απλώς φιλόσοφοι αλλά και δάσκαλοι με μαθητές όχι μόνον εκείνους που επιθυμούσαν να ασχοληθούν ειδικά με τη φιλοσοφία. Οι σοφιστές παρουσιάζονταν ως ικανοί να διδάξουν όλα όσα μπορούσαν να είναι αναγκαία σε κάποιον που ήθελε να γίνει ολοκληρωμένος πολίτης, συνεπώς μαθητές τους ήταν όσοι ήθελαν να λάβουν μια καλή εκπαίδευση και να ξεχωρίσουν τόσο στα πολιτικά πράγματα της πόλης τους όσο και στις ιδιωτικές τους υποθέσεις. Οι σοφιστές δεν δίδασκαν μόνον φιλοσοφία, αλλά και ρητορική, πολιτική θεωρία, νομικά, μαθηματικά και άλλες επιστήμες. Και οι νεωτεριστικές απόψεις τους δεν αφορούσαν μόνον τα καθαρά φιλοσοφικά ζητήματα, αλλά επεκτείνονταν και στον τρόπο με τον οποίο προσέγγιζαν οποιαδήποτε επιστήμη και οποιοδήποτε ζήτημα.

Ο Πλάτων δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του («οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης/ τὴν ἐνούσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ»). Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά *ἀνάμνησιν*.

Η γλώσσα του κειμένου είναι ποιητική και το ύφος γλαφυρό και ευχάριστο, εξυπηρετώντας αμεσότερα την αναζήτηση της αλήθειας, παρά τον κοπιαστικό χαρακτήρα της φιλοσοφικής διαδρομής. Ο Πλάτωνας παρουσιάζει τις σκέψεις του με τρόπο απλό, εύληπτο και κατανοητό, άμεσο, ελκυστικό και ευχάριστο και καθιστά τον αναγνώστη κοινών των σκέψεων και των ιδεών του. Η ποιητικότητα του λόγου διακρίνεται στη χρήση περιφράσεων, μεταφορών και παρομοιώσεων. Εν προκειμένω, χρησιμοποιείται η αναλογία του ματιού, της ικανότητας της όρασης («οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»), ώστε να γίνει κατανοητή η λειτουργία της γνώσης μέσα στην ψυχή των ανθρώπων και να αναδειχθεί ο ισχυρισμός των επαγγελματιών της εποχής.

Επιπλέον από το λεξιλόγιο απουσιάζει η συστηματική χρήση φιλοσοφικής ορολογίας, φειδωλή είναι η χρήση τεχνικών όρων, ενώ αποφεύγεται η εισαγωγή νεολογισμών, που παρά τη σαφήνειά τους, ενδεχομένως να δημιουργούσαν προβλήματα απόστασης από το κοινό. Τον ίδιο σκοπό φαίνεται να εξυπηρετεί και η επανάληψη της πρόθεσης «ἐν» στη φράση «Φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες» που συνετελεῖ στην εναργέστερη παρουσίαση της θέσης των ρητοροδιδασκάλων και σοφιστών. Η πρόθεση «ἐν» που σημαίνει «μέσα» είναι κριτικής

σημασίας για τον ορισμό της παιδείας που θα συνθέσει παρακάτω ο Σωκράτης, καθώς εκείνος θα αποδομήσει την αντίληψη ότι μπορεί να εμφυτευθεί, δηλαδή να ενταχθεί στην ψυχή κάποιου, διότι βρίσκεται ήδη μέσα στον άνθρωπο. Για τον λόγο αυτό, το «έν» τονίζεται μέσω της επανάληψης, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται εναργέστερα η διαφορά ανάμεσα στη διαδικασία απόκτησης των γνώσεων όπως την εννοούν οι σοφιστές σε σχέση με την διαδικασία απόκτησή τους μέσω της διαδικασίας της περιαγωγής της ψυχής προς τον νοητό κόσμο, ο οποίος έχει εντός της την ανάμνηση.

B3.

1. α
2. γ
3. β
4. β
5. γ

B4.α.

φανόν: φάσμα

άνασχέςθαι: ανακωχή

περιακτέον: άξονας

τετραμμένω: ανατροπή

έντιθέντες: παρακαταθήκη

άπόλλυσιν: απώλεια

B4.β.

Ο *επαγγελματικός* προσανατολισμός είναι σημαντικό εφόδιο για τους μαθητές και τις μαθήτριες του Λυκείου.

Η μελέτη της ελληνικής γλώσσας είναι μια *επιστήμη* που προχωράει, εξελίσσεται και προοδεύει.

B5.

Τόσο το πρωτότυπο κείμενο από την Πολιτεία του Πλάτωνα όσο και το παράλληλο κείμενο που μεταφέρει τις απόψεις του Αλ. Δελμούζου, συνομιλούν ως προς το θέμα της παιδείας. Στα πλαίσια της διήγησης της αλληγορίας του σπηλαίου ο Σωκράτης οδηγεί τη συζήτηση στον ορισμό της έννοιας της παιδείας. Ξεκινά αρνητικά, απορρίπτοντας τον ισχυρισμό αυτών που ασχολούνται επαγγελματικά με αυτήν πως μέσα στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση

και ότι αυτοί με τη διδασκαλία την εμφυτεύουν στην ψυχή, σαν να έβαζαν όραση σε μάτια τυφλών. Μετά από την επισήμανση αυτή διατυπώνει και τον ορισμό της παιδείας: είναι η τέχνη που μπορεί να οδηγήσει την ψυχή να στραφεί από τον αισθητό κόσμο προς τον νοητό κόσμο της Ιδέας του Αγαθού με όσο το δυνατόν ευκολότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο. Διευκρινίζει τη θέση του, επανερχόμενος στο παράδειγμα της όρασης: το ζητούμενο δεν είναι να εμφυτευτεί στην ψυχή η ικανότητα της όρασης του νοητού κόσμου, αφού την ικανότητα αυτή η ψυχή τη διαθέτει, αλλά να μεταστραφεί ώστε να προσανατολιστεί προς την κατεύθυνση που πρέπει, δηλαδή προς τον νοητό κόσμο των Ιδεών.

Στο παράλληλο κείμενο του Ευάγγελου Παπανούτσου, ο Αλέξανδρος Δελμούζος εξαιρεί τη σημασία της παιδείας στη ζωή του ανθρώπου. Σκοπός της είναι, όπως αναφέρεται η βελτίωση της ζωής του ανθρώπου μέσα από την ατομική και συλλογική πρόοδο, να βελτιώσει τη ζωή του ατόμου («Η παιδεία ... του ανθρώπου.»). Το άτομο, κατ' αυτόν τον τρόπο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Παπανούτσος «λυτρώνεται» από τον υλικό κόσμο και «υψώνεται» προς την ελευθερία.

Συγκρίνοντας τα δύο κείμενα, παρατηρούμε τις εξής ομοιότητες. Αρχικά, ο Δελμούζος υποστηρίζει ότι οι «καρποί» της παιδείας δεν είναι έτοιμες γνώσεις που εισέρχονται έξωθεν στον άνθρωπο («Η ψυχική ... προσπάθεια.»). Το ίδιο υποστηρίζει και ο Σωκράτης στην πλατωνική Πολιτεία, όπου κατακρίνει τους επαγγελματίες της γνώσης, υπαινισσόμενος τους σοφιστές, που προσπαθούν να εμφυτεύσουν τις γνώσεις στις ψυχές των μαθητών («τὴν παιδείαν οὐχ οἷαν ... ὄψιν ἐντιθέντες.»). Αντίθετα, για τον Σωκράτη η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον άνθρωπο. Η διαδικασία απόκτησής τους, η παιδεία, είναι μια εσωτερική, ψυχική, διεργασία κατά την οποία ο άνθρωπος απομακρύνεται από το πρόσκαιρο γίγνεσθαι και στρέφεται στην θέαση του Αγαθού («Τούτου τοίνυν ... διαμηχανήσασθαι.»). Η απελευθέρωση από τον υλικό κόσμο ως απόρροια της παιδείας υπογραμμίζεται και στο κείμενο του Παπανούτσου («Με προσπάθεια... προς τον ελεύθερο άνθρωπο»).

Δεύτερο κοινό σημείο στην εξέταση των δύο κειμένων αποτελεί η θέση πως η «παίδευση» ενός ατόμου απαιτεί συστηματική ατομική προσπάθεια για να κατακτήσει κανείς τα αγαθά της παιδείας. Τα χωρία «αδιάκοπη ατομική προσπάθεια», «με προσπάθεια και δοκιμασία», «όσο περισσότερο ... εγώ του» επιβεβαιώνουν την παραπάνω αντίληψη. Καταληκτικά, και στο απόσπασμα από την Πολιτεία τονίζεται ο προσωπικός αγώνας που πρέπει να καταβάλει ο καθένας προκειμένου να θεαθεί το Αγαθό («Ὁ δέ γε νῦν λόγος ... καταμανθάνει ἕκαστος»).

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Μετάφραση (Ξενοφών, Πόροι, V, 11-13)

Και αν κανείς με ρωτήσει· Αλήθεια, λοιπόν, αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι τάχα πρέπει να συνάπτουμε ειρήνη μαζί του; Δε θα το έλεγα· αλλά περισσότερο λέω (εννοώ) ότι πολύ γρηγορότερα θα τους τιμωρούσαμε, αν δεν αδικούσαμε κανέναν· γιατί δε θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ2.

Ο Ξενοφώντας στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το έργο «Πόροι» στην προσπάθειά του να συνδέσει την οικονομική ανάπτυξη της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης αναφέρεται στα πλεονεκτήματα της ειρήνης και στα μειονεκτήματα του πολέμου τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν. Αρχικά, επισημαίνει ότι στο παρελθόν σε περίοδο ειρήνης στην πόλη είχαν έρθει πάρα πολλά χρήματα («εὐρήσει γὰρ τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα»), αλλά σε καιρό πολέμου όλα είχαν δαπανηθεί («ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα»). Αντίστοιχα, στην τωρινή εποχή από την μία πολλὰ έσοδα έχουν εκλείψει εξαιτίας του πολέμου («καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας») και από την άλλη όσα έσοδα είχαν έρθει στην πόλη κατασπαταλήθηκαν σε πολλές και ποικίλες υποθέσεις («τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»). Όταν, όμως, επικράτησε στη θάλασσα ειρήνη, τα έσοδα αυξήθηκαν («ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠϋξημένας τε τὰς προσόδους») και οι πολίτες μπορούσαν να τα χρησιμοποιούν με όποιο τρόπο ήθελαν («καὶ ταύταις ἔξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὃ τι βούλονται»).

Γ3.

α.

ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις, εἰσήεισθα/ εἰσήρχου

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

β.

μᾶλλον: μάλα, μάλιστα

θᾶπτον: ταχέως/ ταχύ, τάχιστα

γ.

τις: τισί(ν)

προσόδους: πρόσοδοι

πολίταις: (ῶ) πολῖτα

Γ4.

α.

ἢ εἰρήνην: υποκείμενο του απαρεμφάτου «εἶναι», β' ὄρος σύγκρισης από το επίθετο συγκριτικού βαθμού «κερδαλεώτερον» (με α' ὄρο σύγκρισης «πόλεμον»)

ταῦτα: υποκείμενο του ρήματος «ἂν κριθείη» (αττική σύνταξη)

τῶν προσόδων: ονοματικός ετερόπρωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «πολλάς»

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή» (εἰρήνην: υποκείμενο απαρεμφάτου, ετεροπροσωπία)

β.

ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή, γιατί εξαρτάται από το ρήμα «εὐρήσει» και αναφέρεται στο αντικείμενο του «χρήματα»

γ.

«πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής ἄγνοιας (γιατί εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα «πῶς»), ως αντικείμενο στο γνωστικό ρήμα «οἶδα»

«ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση ως αντικείμενο στο λεκτικό ρήμα «λέγεις»